

آموزش سالمندی فعال، یک ابزار مؤثر در ارتقاء توانمندی داوطلبان سلامت در رابطه با سالمندان

سالمندی یکی از مهم‌ترین تغییرات و چالش‌های جمعیتی و رفاهی در بسیاری از کشورهای جهان در نیمه اول قرن بیست‌ویکم می‌باشد (۱). در سال ۲۰۱۹ برای اولین بار در سطح جهان تعداد افراد سالمند از کودکان زیر پنج سال بیشتر شد. همچنین انتظار می‌رود تا سال ۲۰۵۰ در سطح دنیا تعداد افراد سالمند ۶۰ ساله به بالا، دو برابر و افراد سالمند ۸۰ ساله به بالا، سه برابر افزایش یابد (۲). در ایران، هرچند در حال حاضر کمتر از ۱۰ درصد جمعیت را افراد سالمند ۶۰ سال و بالاتر تشکیل می‌دهند، اما انتظار می‌رود این نسبت، به ویژه از سال ۲۰۳۰ به بعد، با سرعت چشمگیری افزایش یابد و در سال ۲۰۵۰ به حدود یک‌سوم جمعیت ایران برسد (۳). در قرن بیست‌ویکم به‌ویژه در دهه دوم آن، چرخشی پارادایمی در چگونگی مفهوم‌سازی و تجربه سالمندی اتفاق افتاد که می‌توان آن را زمانی برای استفاده از فرصت‌های زندگی و تضمین کیفیت زندگی تعریف کرد. به این ترتیب، در قالب این پارادایم جدید مفاهیمی مانند سالمندی سالم، موفق، مولد و سالمندی فعال ظهور می‌یابند (۴).

در صورت عدم انتخاب راه‌حلی استراتژیک، سالمندی جمعیت می‌تواند به‌عنوان یک تهدید بزرگ، به‌خصوص برای جوامع در حال توسعه محسوب شود. در این راستا در جوامع مختلف، استراتژی‌های متفاوتی برای مدیریت و کنترل پیامدهای منفی ناشی از سالمندی جمعیت، به‌ویژه پیامدهای آن بر بازار نیروی کار و سطح رفاه و کیفیت زندگی افراد در نظر گرفته‌اند. یکی از این استراتژی‌ها، استراتژی «سالمندی فعال» است (۵). سازمان بهداشت جهانی در سال ۲۰۰۲ سالمندی فعال را: «فرآیندی که در آن دستیابی به حداکثر فرصت‌هایی برای سلامت، مشارکت و امنیت برای افراد سالمند در راستای ارتقای کیفیت زندگی آنان فراهم می‌سازد» تعریف نمود (۶). برای آموزش به سالمندان در مورد سالمندی فعال و ابعاد جسمی، اجتماعی و روانی آن، پتانسیل‌های متعددی در سیستم بهداشتی وجود دارد. یکی از این پتانسیل‌ها، داوطلبان سلامت می‌باشند. داوطلبان سلامت در ایران زنانی هستند که در مناطق جغرافیایی مختلف تحت پوشش یک مرکز بهداشتی یا خانه بهداشت زندگی می‌کنند و علاقه‌مند به کمک به مردم برای بهبود وضعیت سلامتی‌شان هستند. از آنجا که آن‌ها با فرهنگ و رسوم مردم آن منطقه آشنا هستند، به‌عنوان رابط مؤثر بین نظام سلامت و جامعه عمل می‌کنند (۷).

اثرات ارتقاء توانمندی داوطلبان سلامت در مورد سالمندی فعال

مطالعات متعددی در زمینه فعالیت‌های اثربخش داوطلبان سلامت نشان داده که مشارکت مداوم سبب افزایش و بهبود دانش و نگرش داوطلبان سلامت و برآورده شدن نیازهای مختلف سالمندان مانند برقراری شبکه‌های ارتباطی و حمایتی می‌شود (۸، ۹). افزایش و بهبود دانش و نگرش داوطلبان سلامت با توجه به نقش مهم‌شان در جامعه می‌تواند در کمک به برنامه‌ریزی و ارتقای سلامت افراد سالمند مؤثر باشد.

ترویج سالمندی فعال

آموزش جنبه‌های مختلف سالمندی فعال سبب ارتقاء دانش و بهبود نگرش داوطلبان در سالمندی فعال می‌شود. والوراکوپ و همکاران مداخله آموزشی بر دانش حمایتی اولیه از زندگی داوطلبان سلامت اجرا کردند که نشان داد این برنامه باعث ارتقاء دانش داوطلبان شد (۱۰). شهرکی و همکاران مطالعه‌ای مقطعی با هدف تأثیر برنامه کشوری پیشگیری دیابت بر میزان دانش سالمندان اجرا کردند که در نهایت باعث بهبود دانش سالمندان در این زمینه شد (۱۱). همچنین زنهار و همکاران مطالعه‌ای مداخله‌ای آموزشی بر دانش مراقبان آسایشگاهی انجام دادند که نشان داد برگزاری جلسات داستان‌گویی بر دانش مراقبان در زمینه مفهوم سالمندی و مراقبت از سالمندان تأثیر مثبت معناداری داشته است (۱۲).

در مطالعه وونگ و همکاران گزارش شد که مداخله آموزشی بر دانش بهداشت دهان در ارائه‌دهندگان مراقبت بهداشتی مؤثر بود و افزایش قابل توجهی داشت (۱۳).

لیانا و همکاران (۲۰۲۱) مطالعه‌ای شبه‌تجربی با هدف «تأثیر اجرای بسته‌های آموزشی مبتنی بر خودتوانمندسازی بر دانش و بهداشت و وضعیت تمیزی دهان و دندان سالمندان در اندونزی» انجام دادند که نشان داد نمره میانگین دانش بعد از مداخله آموزشی نسبت به قبل افزایش و اختلاف آماری معناداری را نشان داد (۱۴).

مطالعات دیگر از جمله وونگ و همکاران (۲۰۲۴) (۲)، عباسی و همکاران (۱۴۰۰) (۱۵)، اولاتونا و همکاران (۲۰۱۲) (۱۶)، موریرا و همکاران (۲۰۱۸) (۱۷)، گوئل و همکاران (۲۰۱۷) (۱۸)، پاک‌پور و همکاران (۱۳۹۸) (۱۹)، مسعودی و همکاران (۱۴۰۳) (۲۰)، جلوه و همکاران (۱۴۰۱) (۲۱) همسو بودند و نیز تأثیر مثبت آموزش بر نگرش سالمندان و گروه‌های مختلف مراقبین آن‌ها را تأکید کردند.

با توجه به نتایج این پژوهش‌ها می‌توان با گنجاندن محتوای آموزشی سالمندی فعال در برنامه داوطلبان سلامت، گامی برای استفاده از پتانسیل آموزشی داوطلبان و ارتقاء سلامت سالمندان برداشت. داوطلبان سلامت می‌توانند در توسعه جامعه نقش مهمی داشته باشند. بنابراین آن‌ها باید با دقت انتخاب شوند و به‌طور مناسب آموزش ببینند. به همین علت، آموزش صحیح به داوطلبان سلامت از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

منابع:

1. Al-Sadi AM, Al-Oweisi FA, Edwards SG, Al-Nadabi H, Al-Fahdi AM. Genetic analysis reveals diversity and genetic relationship among *Trichoderma* isolates from potting media, cultivated soil and uncultivated soil. *BMC microbiology*. 2015;15:1-11.
2. DESA U. World population prospects 2019: highlights. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. United Nations New York; 2019.
3. Zanjari N, Sadeghi R. Measuring of older adults' well-being in provinces of iran using AgeWatch Index. *Iranian Journal of Ageing*. 2022;16(4):498-517.
4. Mohammadi E, Allahyari T, Darvishpoor Kakhaki A, Saraei H. Determining psychometric properties of Iranian active aging measurement instrument. *Iranian Journal of Ageing*. 2018;12(4):414-29.
5. Organization WH. Active ageing: A policy framework. World Health Organization; 2002.
6. Mohammadi E, Allahyari T, Darvishpoor Kakhaki A, Saraei H, Fereshtehnejad SM. Analysis of being active based on older adults' experience: a qualitative study of active aging strategies. *Iranian journal of ageing*. 2017;11(4):504-17.
7. Damari B, Riazi-Isfahani S. Evaluating the women health volunteers program in Iran- a quarter century experience (1992–2016). *Archives of Iranian Medicine*. 2018;21(12):566-71.
8. Sahbaei F. The performance of health liaisons in Iran (letter to the head secretary). *Scientific Journal of Medical Organization of the Islamic Republic of Iran*. 1395.
9. Hodges M, Butler D, Spaulding A, Litzelman DK. The Role of Community Health Workers in the Health and Well-Being of Vulnerable Older Adults during the COVID Pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2023;20(4):2766.

10. Waelveerakup W. Effects of basic life support training program on knowledge, perceived self-efficacy, and basic life support performance of village health volunteers. *Interdisciplinary Research Review*. 2019;14(5):25-30.
11. Alirezaei Shahraki R, Aliakbari Kamrani A, Sahaf R, Abolfathi Momtaz Y. Effects of Nationwide Program for Prevention and Control of Diabetes Initiated by the Ministry of Health on Elderly Diabetic Patients' Knowledge, Attitude and practice in Isfahan. *Salmand: Iranian Journal of Ageing*. 2019;14(1):84-95.
12. Zenhari N, Foroughan M, Hosseini MA, Karimloo M, Farhadi A. The Effects of Storytelling on Knowledge and Attitude Toward Aging and Caring for Aged Among Caregivers Working at Nursing Homes. *Journal of Health Promotion Management*. 2016;5(6):19-26.
13. Wong FMF, Shie HWH, Kao E, Tsoi HM, Leung WK. Educational Programme on Knowledge, Attitudes, and Practice of Oral Care/Hygiene Provision by Healthcare Providers to Older Residents in Long-Term Care Institutions: A Case-Control Study. *Geriatrics*. 2024;9(1):16.
14. Liana I, Nur A, Arbi A, Andriani A, Mardelita S, Zahara E, et al. The Effect of the Implementation of the Education on the Knowledge and Status of Dental Cleanliness in Elderly in Darul Imarah Aceh Besar District, Indonesia. *Open Access Macedonian Journal of Medical Sciences*. 2021;9(F):1-5.
15. Abbasi F, Vizeshfar F, Jahanbin I, Gafari P. Effect of Education on Knowledge, Attitude, and Performance of the Elderly caregiver in Nursing Homes of Mashhad City (Running title: Effect of education on elderly caregiver).
16. Olatona F, Odeyemi K, Onajole A, Asuzu M. Effects of health education on knowledge and attitude of youth corps members to sickle cell disease and its screening in Lagos State. 2012.
17. Moreira ACA, Silva MJd, Darder JJT, Coutinho JFV, Vasconcelos MIO, Marques MB. Effectiveness of an educational intervention on knowledge-attitude-practice of older adults' caregivers. *Revista brasileira de enfermagem*. 2018;71:1055-62.
18. Goel D, Walia R, Sharma P, Kaur H, Agnihotri P. Impact of educational intervention on knowledge, attitude and awareness of good clinical practice among health care providers. *Perspectives in clinical research*. 2017;8(2):90-4.
19. Packpour V, Allahverdi Mamaghani R, Kianian T. Comparison of Knowledge and attitude of Nursing Students and Nurses towards facts of aging period in 2019. *Journal of Gerontology*. 2020;5(1):48-58.
20. Masoudi S, Poorjafar M, Piri S. A Systematic Review of Research on the Mental Health of the Elderly in Iran: A Co-Word Study. *Journal of Research in Psychological Health*. 2024;17(4):101-117 [Persian].
21. Jelveh M, Rahbari S, Houshmand E, Daghiqbin E. Survey of the attitudes of nurses and nursing students towards the phenomenon of aging. *Navid No*. 1401; 25(82):72-80. doi: 10.22038/nnj.2023.65958.1354.